

Ordförandeskapet i domstol vid kollegial handläggning

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lagändringar som innebär att vissa principer som finns i praxis och bestämmelser som finns i förordningar regleras i lag. Syftet är att stärka domstolarnas oberoende och opartiska ställning, och enligt regeringen medför förslagen en ökad transparens som kan bidra till stärkt rättssäkerhet, minskad sårbarhet för enskilda domstolar och effektivare handläggning.

Förslagen innebär bl.a. följande.

- Ordförandeskapet vid kollegial handläggning, dvs. när flera lagfarna domare deltar i rätten, regleras i lag. Lagregleringen motsvarar i stort ordningen som redan tillämpas, men innebär även att tidigare ordinarie domare får vara ordförande i tingsrätten och förvaltningsrätten om det finns särskilda skäl.
- Lagregleringen av ordförandeskapet omfattar även Högsta domstolen, Högsta förvaltningsdomstolen, mark- och miljödomstolarna, patent- och marknadsdomstolarna, Migrationsöverdomstolen och Arbetsdomstolen.
- Omröstningsreglerna ändras så att det tydligt framgår i vilka situationer ordföranden har utslagsröst och att ordföranden ska säga sin mening sist av de lagfarna domarna.

Vidare föreslår utskottet att riksdagen antar regeringens förslag om att det i lag införs grundläggande bestämmelser om fördelning av mål och ärenden mellan enskilda domare samt mer enhetliga behörighetskrav för särskilda ledamöter i domstol och om att bestämmelsen om hovrättens tillsyn över tingsrätterna tas bort.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2018.

Behandlade förslag

Proposition 2017/18:88 Ordförandeskapet i domstol vid kollegial handläggning.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden	5
Ordförandeskapet i domstol vid kollegial handläggning	5
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	10
Propositionen	10
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	11

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Ordförandeskapet i domstol vid kollegial handläggning

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
 2. lag om ändring i föräldrabalken,
 3. lag om ändring i lagen (1919:426) om flottning i allmän flottled,
 4. lag om ändring i lagen (1933:269) om ägofred,
 5. lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar,
 6. lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister,
 7. lag om ändring i fastighetstaxeringslagen (1979:1152),
 8. lag om ändring i sjölagen (1994:1009),
 9. lag om ändring i utlänningslagen (2005:716),
 10. lag om ändring i lagen (2007:73) om tingsrätts behörighet i vissa fall,
 11. lag om ändring i lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar,
 12. lag om ändring i lagen (2016:188) om patent- och marknadsdomstolar.
- Därmed bifaller riksdagen proposition 2017/18:88 punkterna 1–12.

Stockholm den 17 april 2018

På justitieutskottets vägnar

Tomas Tobé

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tomas Tobé (M), Mats Pertoft (MP), Helene Petersson i Stockaryd (S), Elin Lundgren (S), Krister Hammarbergh (M), Anti Avsan (M), Susanne Eberstein (S), Johan Hedin (C), Anders Hansson (M), Adam Martinen (SD), Roger Haddad (L), Linda Snecker (V), Andreas Carlson (KD), Lawen Redar (S), Sanne Lennström (S), Patrick Reslow (-) och Sultan Kayhan (S).

Redogörelse för ärendet

I detta betänkande behandlar utskottet proposition 2017/18:88 Ordförandeskapet i domstol vid kollegial handläggning.

Utskottet redovisar i bilaga 1 regeringens förslag till riksdagsbeslut. Regeringens lagförslag redovisas i bilaga 2.

Ingen motion har väckts med anledning av propositionen.

Utskottets överväganden

Ordförandeskapet i domstol vid kollegial handläggning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens lagförslag.

Propositionen

Fördelning av mål mellan domare

I propositionen föreslås att grundläggande bestämmelser om fördelning av mål och ärenden ska införas i lag. I dag finns föreskrifter om fördelning av mål i vissa av förordningarna med instruktion för domstolarna. Denna ordning har kritiserats av bl.a. JO, som gett uttryck för att bestämmelser om lottnings av mål och ärenden bör ha sin utgångspunkt i bestämmelser i lag (JO 2008/09 s. 42).

Sedan 2011 anges i grundlag att en rättegång ska genomföras rättvist och att ingen annan myndighet än domstol får bestämma hur dömande uppgifter ska fördelas mellan enskilda domares (2 kap. 11 § andra stycket och 11 kap. 3 § andra meningen regeringsformen). Den senare bestämmelsen innebär att domstolarna vid fördelningen av mål och ärenden bara har att rätta sig efter rättsregler i lag och inte får ta emot direktiv om hur fördelningen ska ske i ett särskilt fall (prop. 2009/10:80 s. 129). Därmed kan föreskrifter om fördelning av mål och ärenden inte meddelas i förordning. Enligt en övergångsbestämmelse till grundlagsändringen behåller dock äldre föreskrifter om fördelning av dömande uppgifter mellan domare sin giltighet tills vidare.

Enligt propositionen ska lagbestämmelser om fördelning av mål och ärenden så långt som möjligt vara utformade så att de kan tillämpas i samtliga domstolar, oavsett domstolstyp och organisationsform. Regeringen föreslår att en fördelning av mål och ärenden mellan enskilda domare ska vara baserad på objektiva kriterier som domstolen fastställt i förväg. Fördelningen får inte vara ägnad att påverka målens eller ärendenas utgång. Dessa två viktiga principer återfinns även i Europarådets rekommendation CM/Rec (2010)12 om domares självständighet, effektivitet och ansvar och ger tydligt uttryck för kravet på en oberoende och opartisk rättskipning.

I propositionen föreslås inga särskilda regler om hur mål ska fördelas i en jävssituation. Regeringen skriver att ett rättssäkert förfarande garanteras av de befintliga jävsbestämmelserna, tillsammans med de föreslagna bestämmelserna om fördelningsordningens transparens och principen att fördelningen inte får vara ägnad att påverka målens eller ärendenas utgång.

Ordförandeskapet vid kollegial handläggning

Bestämmelser om ordförandeskapet bör införas i lag

Regeringen föreslår att det bör införas bestämmelser i lag om vem som är behörig och vem som ska utses att vara ordförande när fler än en lagfaren domare ingår i rätten.

I tingsrätt, hovrätt, förvaltningsrätt och kammarrätt förekommer det att flera lagfarna domare deltar i handläggningen av ett mål eller ärende, s.k. kollegial handläggning. När flera domare ingår i rätten ska en av de lagfarna domarna vara rättsens ordförande. Med ordförandeskapet följer vissa särskilda befogenheter och skyldigheter som övriga domare som ingår i rätten inte har. Ordföranden ska t.ex. avgöra om yngre åhörare ska nekas tillträde till en offentlig förhandling och upprätthålla ordningen vid rättsens sammanträden (5 kap. 2 och 9 §§ rättegångsbalken). Vilka kategorier av domare som är behöriga att vara ordförande vid kollegial handläggning framgår för tingsrätterna, hovrätterna och kammarrätterna av respektive domstolskategoris instruktioner (22 § förordningen [1996:381] med tingsrättsinstruktion, 23 § förordningen [1996:379] med hovrättsinstruktion respektive 22 och 22 a §§ förordningen [1996:380] med kammarrättsinstruktion). För förvaltningsrätterna saknas bestämmelser om vem som är behörig att vara ordförande.

När det gäller frågan om vem av de lagfarna domarna som ska vara ordförande, när fler än en av dem är behörig att vara det, bygger rättegångsbalkens omröstningsregler på principen att det är den främste i rätten som ska vara ordförande. Av denna princip följer att den domare som har högst befattning ska vara ordförande. Företrädet mellan domare med samma befattning bestäms i praktiken med utgångspunkt i den s.k. senioritetsprincipen, som innebär att en i tjänsten äldre domare går före en yngre.

Eftersom ordföranden har en särställning vid kollegial handläggning bör det av uttryckliga bestämmelser framgå vem som är behörig att vara ordförande och vem som ska vara ordförande bland flera behöriga lagfarna domare.

Enligt 11 kap. 2 § regeringsformen ska bestämmelser om domstolarnas rättskipningsuppgifter, om huvuddragen i deras organisation och om rättegången meddelas i lag. Regeringen gör bedömningen att bestämmelser om vilka kategorier av domare som kan vara ordförande vid kollegial handläggning och regler om hur ordföranden utses hör till det obligatoriska lagområdet. Regeringen anser därför att bestämmelser om ordförandeskapet vid kollegial handläggning i domstol bör införas i lag.

Behörigheten att vara ordförande i tingsrätten, hovrätten, förvaltningsrätten och kammarrätten

Regeringen föreslår att behörig att vara rättsens ordförande vid kollegial handläggning i tingsrätten, hovrätten, förvaltningsrätten och kammarrätten är

den som är eller har varit ordinarie domare i den aktuella domstolen eller i en domstol av samma slag, eller den som regeringen för en viss tid har anställt som befordrad domare i domstolen eller i en domstol av samma slag. Behörig att vara ordförande i tingsrätten och förvaltningsrätten är också den som är eller har varit ordinarie domare i en hovrätt respektive kammarrätt.

Att även underrätterna föreslås få förordna den som har varit ordinarie domare till ordförande är en förändring i förhållande till nu gällande bestämmelser. Regeringen uppger att den föreslagna ändringen medför större flexibilitet och underlättar för domstolarna att få pensionerade chefsdomare att ställa upp på att tjänstgöra.

Vem som ska utses till ordförande i tingsrätten, hovrätten, förvaltningsrätten och kammarrätten

Vem som ska vara ordförande är en fråga av sådan betydelse att den bör följas på förhand givna principer som skapar en grundläggande förutsebarhet. I propositionen föreslås att nu gällande principer alltså ska vara huvudregel, nämligen att den av de lagfarna domarna som har högst befattning ska vara rättens ordförande. Bland lagfarna domare med samma befattning ska den som har längst tjänstgöringstid vara ordförande.

Om det finns särskilda skäl föreslås vidare att någon annan av de behöriga domarna än den som har högst befattning eller längst tjänstgöringstid får vara ordförande. Enligt regeringen bör det finnas en möjlighet att frångå huvudregeln om att den av de lagfarna domarna som har högst befattning ska vara rättens ordförande när det finns sakliga och objektiva skäl.

Vem som ska utses till ordförande i de högsta domstolarna

I dag är frågan om vem av justitieråden som ska vara ordförande oreglerad. Enligt propositionen har det dock framkommit att det i praktiken inte finns några svårigheter med att avgöra vilket justitieråd som ska vara ordförande. Regeringen hänvisar till de högsta domstolarnas särskilda ställning och till att den rådande ordningen fungerar väl och föreslår att regleringen av ordförandeskapet i de högsta domstolarna bör motsvara vad som hittills har gällt i praktiken. Regeringen föreslår mot den bakgrunden att om rätten består av fler än en ledamot ska den ordinarie ledamot som har högst befattning vara ordförande. Bland ordinarie ledamöter med samma befattning ska den som har längst anställningstid vara ordförande.

Ordförandeskapet i Arbetsdomstolen och de särskilda domstolarna

Regeringen föreslår att bestämmelser om ordförandeskapet vid kollegial handläggning i Arbetsdomstolen ska införas i lag. När domstolen sammanträder med fler än en lagfaren domare är en ordförande eller en vice ordförande behörig att föra ordet. Den av de behöriga domarna som har högst befattning ska då föra ordet. Bland behöriga domare med samma befattning ska den som har längst tjänstgöringstid föra ordet.

För patent- och marknadsdomstolarna och mark- och miljödomstolarna ska det i lag anges att de allmänna bestämmelserna om ordförandeskapet vid kollegial handläggning i tingsrätten respektive hovrätten ska tillämpas.

Bestämmelser ska införas i lag om att den som är kammarrättspresident eller kammarrättslagman är behörig att vara ordförande när Migrationsöverdomstolen dömer i förstärkt sammansättning.

Omröstningsreglerna förtydligas

Enligt bestämmelser i rättegångsbalken ska en överläggning hållas innan en dom beslutas (17 kap. 9 § och 30 kap. 7 §). Det finns inte några särskilda föreskrifter om hur överläggningen ska gå till. Om det framkommer olika uppfattningar vid överläggningen ska omröstning ske. Enligt rättegångsbalkens omröstningsregler ska den yngste i rätten yttra sig först. Om målet har beretts av viss ledamot ska dock han eller hon säga sin mening först. Därefter ska ledamöterna yttra sig allteftersom de har säte i rätten. Med ”yngste” och ”den ordning ledamöterna har säte i rätten” avses ledamöternas befattning och tjänstgöringstid. Enligt nuvarande ordning är det alltså endast dessa kriterier som har betydelse för i vilken ordning de lagfarna ledamöterna ska säga sin mening. Eftersom domstolarna i nu aktuella proposition föreslås få möjlighet att under vissa förutsättningar utse någon annan till ordförande än den som har högst befattning eller längst tjänstgöringstid, kan det uppstå osäkerhet om vilken domare som ska yttra sig sist. Regeringen anser att bestämmelserna därför bör ändras på så sätt att det framgår att ordföranden ska säga sin mening sist.

Hur resultatet av rättens omröstningar ska fastställas, dvs. röstsammanräkningen, regleras för tvistemålens del i 16 kap. 3 och 4 §§ rättegångsbalken. Av 3 § följer att varje ledamot av rätten har en röst och att absolut majoritet gäller. Ordföranden har utslagsröst om den mening han eller hon har röstat för samlar hälften av rösterna. Förslaget om möjlighet för domstolarna att under vissa angivna förutsättningar göra undantag från huvudregeln om vem som bland flera behöriga domare ska utses till ordförande kan skapa oklarhet kring vem som har utslagsröst när det i rätten finns en ledamot med högre befattning än ordföranden, eller en ledamot med samma befattning som ordföranden men som har längre tjänstgöringstid. Regeringen anför i propositionen att ordföranden bör ha utslagsröst i dessa situationer och föreslår att detta uttryckligen bör framgå av lagtexten.

Regleringen av domstolarnas uppgifter och benämningen av tingsrättens domkrets

Regeringen föreslår att det för Högsta förvaltningsdomstolen ska införas en bestämmelse om att domstolen är första domstol i de mål där detta föreskrivs i lag. För Högsta domstolen finns i 3 kap. 3 § andra stycket andra meningen rättegångsbalken en generell bestämmelse som anger att domstolen, utöver de uppgifter som räknas upp i paragrafen, i övrigt är första domstol i de mål där

detta föreskrivs i lag. Någon motsvarande bestämmelse för Högsta förvaltningsdomstolen finns dock inte i lagen om allmänna förvaltningsdomstolar. Regeringen anför att det är lämpligt att en sådan införs.

I propositionen föreslås vidare att bestämmelsen om hovrättens tillsyn över de domstolar som hör under hovrätten ska tas bort. Regeringen anför att bestämmelsen inte står i överensstämmelse med principen att varje domstol ska vara självständig och att bestämmelsen dessutom i allt väsentligt inte längre är i bruk (obsolet).

Slutligen föreslår regeringen att ”domsaga” tas bort som synonym beteckning för ”tingsrättens domkrets”. Regeringen uppger att det område som domstolarna har jurisdiktion över bör benämnas på ett enhetligt sätt och att det därför finns skäl att genomgående ta bort det ålderdomliga ordet domsaga som synonym för tingsrättens domkrets.

Enhetliga behörighetskrav för särskilda ledamöter i domstol

Regeringen föreslår att den som ska tjänstgöra som särskild ledamot i en mark- och miljödomstol ska vara svensk medborgare och får inte vara underårig, i konkurs eller ha förvaltare enligt föräldrabalken. Vidare föreslås att konkursfrihet bör införas som ytterligare ett behörighetskrav för värderingstekniska ledamöter i fastighetstaxeringsmål i förvaltningsrätten.

Regeringen anför att skillnader i behörighetskrav för olika typer av domare endast bör finnas om de är sakligt motiverade. Det finns inte några skäl som motiverar att det saknas behörighetskrav för särskilda ledamöter i mark- och miljödomstolar och att det inte ställs något krav på konkursfrihet för värderingstekniska ledamöter i förvaltningsrätten. För att kraven på dessa kategorier av domare ska motsvara de som gäller för övriga domare bör enligt regeringen sådana behörighetskrav införas.

Ikraftträdande

Regeringen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2018.

Utskottets ställningstagande

Propositionen har inte lett till några motionsyrkanden eller andra invändningar under utskottsbehandlingen. Utskottet finner att regeringens lagförslag är ändamålsenligt utformade och att de bör antas. Med detta föreslår utskottet att riksdagen antar de lagförslag som läggs fram i propositionen.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2017/18:88 Ordförandeskapet i domstol vid kollegial handläggning:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i föräldrabalken.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1919:426) om flottning i allmän flottled.
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1933:269) om ägofred.
5. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar.
6. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister.
7. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i fastighetstaxeringslagen (1979:1152).
8. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i sjölagen (1994:1009).
9. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716).
10. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2007:73) om tingsrätts behörighet i vissa fall.
11. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar.
12. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2016:188) om patent- och marknadsdomstolar.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken¹
dels att nuvarande 2 kap. 4 b § ska betecknas 2 kap. 4 c §,
dels att 1 kap. 1 och 4 §§, 2 kap. 1 §, 3 kap. 1 §, 4 kap. 5 och 8 §§,
 16 kap. 1 och 4 §§ och 29 kap. 1 och 3 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas fyra nya paragrafer, 1 kap. 3 f §, 2 kap. 4 b §,
 3 kap. 5 c § och 4 kap. 11 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.1 §²

Tingsrätt är allmän underrätt och, om ej annat är föreskrivet, första domstol.

Domsaga är tingsrättens domkrets. Om indelningen i domsagor förordnar regeringen.

Tingsrätten är allmän underrätt och, om något annat inte är föreskrivet, första domstol.

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om tingsrätternas domkretsar.

3 f §

Om tingsrätten består av fler än en lagfaren domare gäller följande i fråga om rättens ordförande.

Behörig att vara ordförande är den som

1. är eller har varit ordinarie domare i tingsrätt eller hovrätt, eller

2. regeringen för en viss tid har anställt som lagman eller chefsrådman i tingsrätt.

Den av de behöriga domarna som har högst befattning ska vara ordförande. Bland behöriga domare med samma befattning ska den som har längst tjänstgöringstid vara ordförande. Om det finns särskilda skäl får någon annan av

¹ Senaste lydelse av 2 kap. 4 b § 1985:415.

² Senaste lydelse 1974:573.

de behöriga domarna än den som har högst befattning eller längst tjänstgöringstid vara ordförande.

4 §³

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer *skall* fastställa hur många nämndemän som *skall* finnas i varje *domsaga*.

Tingsrätten *fördelar* tjänstgöringen mellan nämndemännen efter samråd med dem.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer *ska* fastställa hur många nämndemän som *ska* finnas i varje *domkrets*.

Tingsrätten *ska fördela* tjänstgöringen mellan nämndemännen efter samråd med dem.

2 kap.

1 §

Hovrätt är överrätt i mål, som fullföljas från allmän underrätt. Den äger tillsyn över de domstolar, som höra under hovrätten.

Hovrätten är överrätt i mål och ärenden som överklagas från tingsrätten.

4 b §

Om hovrätten består av fler än en lagfaren domare gäller följande i fråga om rättens ordförande.

Behörig att vara ordförande är den som

1. är eller har varit ordinarie domare i hovrätt, eller

2. regeringen för en viss tid har anställt som hovrättspresident, hovrättslagman eller hovrättsråd tillika vice ordförande på avdelning.

Den av de behöriga domarna som har högst befattning ska vara ordförande. Bland behöriga domare med samma befattning ska den som har längst tjänstgöringstid vara ordförande. Om det finns särskilda skäl får någon annan av de behöriga domarna än den som har högst befattning eller längst tjänstgöringstid vara ordförande.

³ Senaste lydelse 1983:370.

3 kap.1 §⁴

Högsta domstolen är överrätt i mål, som *fullföljas från hovrätt.*

Högsta domstolen är överrätt i mål *och ärenden som överklagas från hovrätten.*

5 c §

Om rätten består av fler än en ledamot ska den ordinarie ledamot som har högst befattning vara rättens ordförande. Bland ordinarie ledamöter med samma befattning ska den som har längst anställningstid vara ordförande.

4 kap.5 §⁵

Nämndemän utses genom val.

Om det i en *domsaga* ingår mer än en kommun eller, utöver en eller flera kommuner, en del av en annan kommun, *fördelar* tingsrätten antalet nämndemän mellan kommunerna i förhållande till kommunernas respektive kommundelens folkmängd.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer *skall* för varje län inom hovrätts domkrets *eller, om del av län ingår i hovrätts domkrets, för sådan del* fastställa det antal nämndemän i *hovrätt* som *skall* utses.

Om det i en *domkrets* ingår mer än en kommun eller, utöver en eller flera kommuner, en del av en annan kommun, *ska* tingsrätten *fördela* antalet nämndemän mellan kommunerna i förhållande till kommunernas respektive kommundelens folkmängd.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer *ska* för varje län *eller del av län* inom en hovrätts domkrets fastställa det antal nämndemän i *hovrätten* som *ska* utses.

8 §⁶

En nämndeman utses för fyra år. Den som har fyllt sextio år får avgå som nämndeman. Domstolen får entlediga en nämndeman som visar giltigt hinder.

Domstolen ska entlediga en nämndeman som genom att begå brott eller på annat sätt har visat sig olämplig för uppdraget.

⁴ Senaste lydelse 1974:573.

⁵ Senaste lydelse 2007:74.

⁶ Senaste lydelse 2014:904.

Om en nämndeman inte längre är valbar eller behörig upphör nämndemannens uppdrag. Fullmäktige får dock besluta att en nämndeman som till följd av ändrad folkbokföring inte längre är valbar får ha kvar sitt uppdrag under resten av tjänstgöringstiden.

Om en nämndemans uppdrag upphör under tjänstgöringstiden utses en ny nämndeman för den tid som återstår. *Ändras* antalet nämndemän inom *domsagan eller länet* får en nytillträdande nämndeman utses för kortare tid än som följer av första stycket.

Om en nämndemans uppdrag upphör under tjänstgöringstiden utses en ny nämndeman för den tid som återstår. *Om* antalet nämndemän inom *domkretsen ändras* får en nytillträdande nämndeman utses för kortare tid än som följer av första stycket.

11 a §

En fördelning av mål och ärenden mellan enskilda domare ska vara baserad på objektiva kriterier som domstolen fastställt i förväg. Fördelningen får inte vara ägnad att påverka målens eller ärendenas utgång.

16 kap.

1 §⁷

Yppas vid överläggning till dom eller beslut skiljaktiga meningar, *skall* omröstning ske.

Vid *omröstning* *skall* den yngste i rätten *först* yttra sig *och sedan* var *efter annan*, såsom de *hava* säte i rätten. *Har målet beretts av viss ledamot, säge han först sin mening.*

Envar *angive de skäl, varå han grundar sin mening.*

Om det vid en överläggning till dom eller beslut *framförs* skiljaktiga meningar *ska* omröstning ske.

Vid *omröstningen* *ska* den yngste i rätten *yttra sig först*. *Därefter* *ska* ledamöterna *yttra sig allt eftersom* de *har* säte i rätten. *Ordföranden* *ska säga sin mening sist*. *Om någon av ledamöterna har berett målet* *ska dock han eller hon alltid säga sin mening först*.

Var och en ska ange skälen för sin mening.

4 §⁸

Yppas vid omröstning *flera än två meningar*, utan att någon *enligt 3 §* *skall gälla, och är fråga om*

Om det vid en omröstning *framförs fler meningar än två* utan att någon av dem *ska gälla enligt*

⁷ Senaste lydelse 1969:244.

⁸ Senaste lydelse 1969:244.

penningar eller annat, som utgör 3 §, gäller följande.
viss myckenhet, skola rösterna för den större myckenheten sammanläggas med rösterna för närmast mindre och, om det erfordras, sammanläggningen fortsätts efter samma grund, till dess någon mening skall gälla; i annat fall gälla den mening, för vilken rösterna äro flera än för annan, eller, om för flera meningar rösterna äro lika många, den som biträts av den främste bland dem som röstat för någon av dessa meningar.

Om omröstningen gäller pengar eller något annat som utgör en viss mängd, ska rösterna för den största mängden läggas samman med rösterna för den näst största. Om det behövs ska sammanläggningen fortsätta efter samma grund till dess någon mening ska gälla enligt 3 §.

I annat fall ska den mening som har fått flest röster gälla. Har flera meningar fått lika många röster gäller den mening som biträts av ordföranden eller, om han eller hon inte biträtt någon av dessa meningar, den mening som biträts av den främste bland dem som röstat för någon av dessa meningar.

29 kap.

1 §⁹

Om det vid överläggning till dom eller beslut framförs skiljaktiga meningar, *skall* omröstning ske.

Vid omröstningen *skall* den yngste i rätten *först* yttra sig. Därefter *skall* ledamöterna yttra sig allt eftersom de har säte i rätten. *Om målet har beretts av en*

Om det vid *en* överläggning till dom eller beslut framförs skiljaktiga meningar *ska* omröstning ske.

Vid omröstningen *ska* den yngste i rätten yttra sig *först*. Därefter *ska* ledamöterna yttra sig allt eftersom de har säte i rätten. *Av de ledamöter som är lagfarna*

⁹ Senaste lydelse 1983:370.

viss ledamot, skall denne först säga sin mening. Om nämndemän ingår i rätten, skall dessa säga sin mening sist.

Var och en *skall* ange *de skäl han grundar* sin mening på.

ska ordföranden säga sin mening sist. Om en av de ledamöterna har berett målet ska dock han eller hon alltid säga sin mening först. Om nämndemän ingår i rätten ska de säga sin mening efter övriga ledamöter.

Var och en *ska* ange *skälen för* sin mening.

3 §¹⁰

Vid omröstning *skall* den mening *gälla* som omfattas av mer än hälften av ledamöterna. Om någon mening har fått hälften av rösterna och denna är den lindrigaste eller minst ingripande för den tilltalade, *skall* den meningen *gälla*. *Kan* ingen mening anses som lindrigare eller mindre ingripande, gäller den mening som fått hälften av rösterna, bland dem ordförandens.

Om det framförs *flera* meningar än två utan att någon av dem *skall* *gälla*, *skall* de röster som är *ogynnsammast* för den tilltalade läggas samman med de röster som är *därnäst* minst förmånliga för honom. Om det behövs, *skall* sammanläggningen fortsätta till dess någon mening *skall* *gälla*. Kan inte någon mening anses som *ogynnsammare* för den tilltalade, *skall* den mening *gälla* som har fått flest röster. Har flera meningar fått lika många röster, gäller den som biträtts av den främste bland dem som röstat för någon av dessa meningar.

Ingen mening *skall* anses lindrigare eller mindre ingripande än någon annan mening vid

Vid omröstning *ska* den mening som omfattas av mer än hälften av ledamöterna *gälla*. Om någon mening har fått hälften av rösterna och denna är den lindrigaste eller minst ingripande för den tilltalade, *ska* den meningen *gälla*. *Om* ingen mening *kan* anses som lindrigare eller mindre ingripande gäller den mening som fått hälften av rösterna, bland dem ordförandens.

Om det framförs *fler* meningar än två utan att någon av dem *ska* *gälla*, *ska* de röster som är *minst förmånliga* för den tilltalade läggas samman med de röster som är *näst* minst förmånliga för honom *eller henne*. Om det behövs *ska* sammanläggningen fortsätta till dess någon mening *ska* *gälla*. Kan inte någon mening anses som *minst förmånlig* för den tilltalade, *ska* den mening som har fått flest röster *gälla*. Har flera meningar fått lika många röster gäller den *mening* som biträtts av *ordföranden eller, om han eller hon inte biträtt någon av dessa meningar, den mening som biträtts av* den främste bland dem som röstat för någon av dessa meningar.

Ingen mening *ska* anses lindrigare eller mindre ingripande än någon annan mening vid

¹⁰ Senaste lydelse 1988:1369.

omröstning enligt 2 § tredje stycket. omröstning enligt 2 § tredje stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

2 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs att 19 kap. 8 § föräldrabalken¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 kap.

8 §

Överförmyndare, ledamot i överförmyndarnämnd och ersättare skall ha rösträtt vid val av kommunfullmäktige och vara *folk-bokförda* i kommunen och får inte vara i konkurs eller ha förvaltare.

Lagfaren tjänsteman vid tingsrätt får *ej* vara överförmyndare, ledamot i överförmyndarnämnd eller ersättare inom *domsagan*, om *ej* regeringen för särskilt fall meddelat tillstånd därtill.

Ej må annan avsäga sig uppdrag att vara överförmyndare, ledamot i överförmyndarnämnd eller ersättare än den som under de fyra senast förflutna åren fullgjort sådant uppdrag, den som uppnått sextio års ålder eller den som eljest uppger förhinder, vilket godkännes av kommunfullmäktige.

En överförmyndare, ledamot i en överförmyndarnämnd och ersättare ska ha rösträtt vid val av kommunfullmäktige och vara folk-bokförd i kommunen. Den som är i konkurs eller har förvaltare får inte ha ett sådant uppdrag.

En lagfaren person i tingsrätt får inte vara överförmyndare, ledamot i en överförmyndarnämnd eller ersättare inom domkretsen, om inte regeringen i ett särskilt fall ger tillstånd till det.

Den som har ett uppdrag som överförmyndare, ledamot i en överförmyndarnämnd eller ersättare får avsäga sig uppdraget endast om han eller hon

1. har fullgjort ett sådant uppdrag under de senaste fyra åren,

2. har fyllt sextio år, eller

3. uppger något annat hinder, som godkänns av kommunfullmäktige.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

¹ Balken omtryckt 1995:974.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1919:426) om flottning i allmän flottled

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 44 § lagen (1919:426) om flottning i allmän flottled ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

44 §¹

Styrelsen *åligger* att för varje *domsaga*, där flottleden framgår, utse minst ett, *inom orten bosatt* ombud, *till vilket* strandägare och andra *äga hänvända* sig med anmälningar enligt 9 § *samt* andra framställningar *rörande* flottleden och flottningen *däri*. *Ombuds* namn och adress *skola* årligen inom tid som *bestämmas* i reglementet, *anmälas* hos länsstyrelsen för *införande* i förteckning som i 76 a § *sägs*.

Styrelsen *ska* för varje *domkrets* där flottleden framgår utse minst ett ombud *som* strandägare och andra *kan vända sig till* med anmälningar enligt 9 § *och* andra framställningar *som gäller* flottleden och flottningen *i den*. *Ombudet ska vara bosatt inom orten och hans eller hennes* namn och adress *ska* årligen, inom *den* tid som *bestäms* i reglementet, *anmälas* hos länsstyrelsen för *att införas* i *den* förteckning som *anges* i 76 a §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

¹ Senaste lydelse 1977:671.

4 Förslag till lag om ändring i lagen (1933:269) om ägofred

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 24 § och 5 kap. 49 § lagen (1933:269) om ägofred ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

24 §¹

Förrättningsmannen ska, om han eller hon finner det nödvändigt eller någon av sakägarna begär det, vid förrättningen biträdas av två gode män, *vilka* av sakägarna eller, om dessa inte kommer överens, av förrättningsmannen utses bland dem, som är valda till nämndemän i *domsaga* eller till gode män vid fastighetsbildningsförrättningar.

Förrättningsmannen ska, om han eller hon finner det nödvändigt eller någon av sakägarna begär det, vid förrättningen biträdas av två gode män, *som* av sakägarna eller, om dessa inte kommer överens, av förrättningsmannen *ska* utses bland dem som är valda till nämndemän i *domkretsen* eller till gode män vid fastighetsbildningsförrättningar.

I sådana fall, där syneförrättning handläggs utan biträde av gode män, ska vad i denna lag är stadgat om synemännen i tillämpliga delar gälla förrättningsmannen. Bestäms under förrättningens gång att gode män ska tillkallas påverkar detta inte åtgärd som vidtagits dessförinnan.

Har synemännen olika meningar, gäller den mening de flesta har. Har alla var sin mening och kan man inte enas gäller förrättningsmannens.

5 kap.

49 §²

Avser försummelsen underhåll av stängsel och bättrar den försumlige inte ofördröjligen efter tillsägelse, får den som stängsel-skyldigheten gäller mot och som kan av försummelsen lida men, hålla syn genom två för uppdraget lämpliga personer, mot vilka inte förekommer jäv som gäller *mot-domare*. Av synemännen ska den ene vara nämndeman i *domsaga* eller god man vid fastighetsbildningsförrättningar. Har den försumlige i god tid kallats till synen och blir bristen vid synen

Avser försummelsen underhåll av stängsel och bättrar den försumlige inte ofördröjligen efter tillsägelse, får den som stängsel-skyldigheten gäller mot och som kan av försummelsen lida men, hålla syn genom två för uppdraget lämpliga personer, mot vilka inte förekommer jäv som gäller *mot-domare*. Av synemännen ska den ene vara nämndeman i *domkretsen* eller god man vid fastighetsbildningsförrättningar. Har den försumlige i god tid kallats till synen och blir bristen vid synen

¹ Senaste lydelse 2010:978.

² Senaste lydelse 2010:978.

vitsordad, förelägger honom synemännen viss tid, inte kortare än fem dagar, inom vilken han ska ha botat bristen, vid äventyr att denna annars får avhjälpas av den, som påkallat synen. Denne får efter utgången av sagda tid, till utrönande av huruvida vid synen befunna brister blivit avhjälpta, låta anställa efterbesiktning i samma ordning som om syn stadgats; dock är efterbesiktning inte av nöden, om den försumlige avlämnat skriftligt erkännande, att åtgärd för bristens avhjälpande inte vidtagits. Därefter har den, som fordrar rättelse, rätt till utmätning hos den försumlige inte mindre för kostnaden för synen och för efterbesiktning, där sådan erfordrats, än även för det belopp, vartill det eftersatta arbetet av synemännen uppskattats, samt är skyldig att därefter ofördröjligen ombesörja arbetets utförande. Nöjes inte den andre däråt, får han eller hon väcka talan om klander hos mark- och miljödomstolen inom en månad efter utmätningen. Försitts denna tid, är rätten till talan förlorad.

Den som fordrar rättelse har också, om bristen inte ofördröjligen efter tillsägelse avhjälpas, rätt att själv bota denna och sedan av den försumlige få betalning för vad arbetet visas skäligen ha kostat.

Vad här ovan är stadgat om stängsels underhåll har motsvarande tillämpning, där någon brister i underhåll av hägnad kring betesmark, som upplåtits enligt denna lag.

vitsordad, förelägger honom synemännen viss tid, inte kortare än fem dagar, inom vilken han ska ha botat bristen, vid äventyr att denna annars får avhjälpas av den, som påkallat synen. Denne får efter utgången av sagda tid, till utrönande av huruvida vid synen befunna brister blivit avhjälpta, låta anställa efterbesiktning i samma ordning som om syn stadgats; dock är efterbesiktning inte av nöden, om den försumlige avlämnat skriftligt erkännande, att åtgärd för bristens avhjälpande inte vidtagits. Därefter har den, som fordrar rättelse, rätt till utmätning hos den försumlige inte mindre för kostnaden för synen och för efterbesiktning, där sådan erfordrats, än även för det belopp, vartill det eftersatta arbetet av synemännen uppskattats, samt är skyldig att därefter ofördröjligen ombesörja arbetets utförande. Nöjes inte den andre däråt, får han eller hon väcka talan om klander hos mark- och miljödomstolen inom en månad efter utmätningen. Försitts denna tid, är rätten till talan förlorad.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

5 Förslag till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar¹

dels att 2 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas fyra nya paragrafer, 4 d, 13 c, 18 a och 29 §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §²

Högsta förvaltningsdomstolen prövar

1. överklaganden av en kammarrätts beslut enligt förvaltningsprocesslagen (1971:291),

2. överklaganden av andra beslut i förvaltningsärenden som enligt lag ska göras till domstolen, och

3. ansökningar om resning och återställande av försutten tid i andra fall än som anges i 8 §.

Högsta förvaltningsdomstolen prövar som första domstol om ett justitieråd i Högsta domstolen ska skiljas eller avstängas från sin anställning eller vara skyldig att genomgå läkarundersökning.

Högsta förvaltningsdomstolen prövar som första domstol om ett justitieråd i Högsta domstolen ska skiljas eller avstängas från sin anställning eller vara skyldig att genomgå läkarundersökning.

Högsta förvaltningsdomstolen är i övrigt första domstol i mål beträffande vilka detta föreskrivs i lag.

4 d §

Om rätten består av fler än en ledamot ska den ordinarie ledamot som har högst befattning vara rättens ordförande. Bland ordinarie ledamöter med samma befattning ska den som har längst anställningstid vara ordförande.

13 c §

Om kammarrätten består av fler än en lagfaren ledamot gäller följande i fråga om rättens ordförande.

¹ Lagen omtryckt 1981:1323.

² Senaste lydelse 2015:182.

Behörig att vara ordförande är den som

1. är eller har varit ordinarie domare i kammarrätt, eller

2. regeringen för en viss tid har anställt som kammarrättspresident, kammarrättslagman eller kammarrättsråd tillika vice ordförande på avdelning.

Den av de behöriga ledamöterna som har högst befattning ska vara ordförande. Bland behöriga ledamöter med samma befattning ska den som har längst tjänstgöringstid vara ordförande. Om det finns särskilda skäl får någon annan av de behöriga ledamöterna än den som har högst befattning eller längst tjänstgöringstid vara ordförande.

18 a §

Om förvaltningsrätten består av fler än en lagfaren domare gäller följande i fråga om rättens ordförande.

Behörig att vara ordförande är den som

1. är eller har varit ordinarie domare i förvaltningsrätt eller kammarrätt, eller

2. regeringen för en viss tid har anställt som lagman eller chefsrådman i förvaltningsrätt.

Den av de behöriga domarna som har högst befattning ska vara ordförande. Bland behöriga domare med samma befattning ska den som har längst tjänstgöringstid vara ordförande. Om det finns särskilda skäl får någon annan av de behöriga domarna än den som har högst befattning eller längst tjänstgöringstid vara ordförande.

29 §³

En fördelning av mål mellan enskilda domare ska vara baserad på objektiva kriterier som domstolen fastställt i förväg. Fördelningen får inte vara ägnad att påverka målens utgång.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

³ Tidigare 29 § upphävd genom 2013:85.

6 Förslag till lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister

Härigenom föreskrivs att det i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister¹ ska införas två nya paragrafer, 3 kap. 9 a och 9 b §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

9 a §

När Arbetsdomstolen sammanträder med fler än en lagfaren domare är en ordförande eller en vice ordförande behörig att föra ordet.

Den av de behöriga domarna som har högst befattning ska föra ordet. Bland behöriga domare med samma befattning ska den som har längst tjänstgöringstid föra ordet.

9 b §

En fördelning av mål mellan enskilda domare ska vara baserad på objektiva kriterier som domstolen fastställt i förväg. Fördelningen får inte vara ägnad att påverka målets utgång.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

¹ Lagen omtryckt 1977:530.

7 Förslag till lag om ändring i fastighetstaxeringslagen (1979:1152)

Härigenom föreskrivs att 21 kap. 9 § fastighetstaxeringslagen (1979:1152) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

21 kap.

9 §¹

Värderingsteknisk ledamot i förvaltningsrätt skall vara svensk medborgare och får inte vara underårig eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken. Han skall ha sakkunskap i fråga om fastighetsvärdering. Bland de värderingstekniska ledamöterna skall finnas företrädd sådan sakkunskap beträffande olika slag av fastigheter.

Bestämmelsen i 20 § andra stycket lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar skall också tillämpas beträffande värderingsteknisk ledamot.

En värderingsteknisk ledamot i förvaltningsrätten ska vara svensk medborgare och får inte vara underårig, i konkurs eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken. Ledamoten ska ha sakkunskap i fråga om fastighetsvärdering. Bland de värderingstekniska ledamöterna ska det finnas sådan sakkunskap om olika slag av fastigheter.

Bestämmelsen i 20 § andra stycket lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar ska också tillämpas på en värderingsteknisk ledamot.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

¹ Senaste lydelse 2009:793.

8 Förslag till lag om ändring i sjölagen (1994:1009)

Härigenom föreskrivs att 21 kap. 11 § sjölagen (1994:1009) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

21 kap.

11 §¹

För en domsaga vars tingsrätt får ta upp dispaschmål skall Sjöfartsverket varje år upprätta en förteckning, i vilken tas upp minst tolv personer som är kunniga i handel och sjöfart och som är lämpliga att tjänstgöra som särskilda ledamöter i dispaschmål. Bland dem som tagits upp i förteckningen utser rätten för varje mål tre för tjänstgöring som särskilda ledamöter. Om på grund av förfall eller något annat hinder föreskrivet antal ledamöter inte kan utses från förteckningen, utser rätten någon annan lämplig person att vara särskild ledamot.

En särskild ledamot skall vara svensk medborgare. Den som är underårig eller i konkurstillstånd eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte vara ledamot. Den särskilda ledamoten har rätt till ersättning av allmänna medel enligt bestämmelser som meddelas av regeringen.

För varje tingsrätt som får ta upp dispaschmål ska Sjöfartsverket varje år upprätta en förteckning som består av minst tolv personer som är kunniga i handel och sjöfart och som är lämpliga att tjänstgöra som särskilda ledamöter i dispaschmål. Rätten ska för varje mål utse tre av personerna i förteckningen att tjänstgöra som särskilda ledamöter. Om det föreskrivna antalet ledamöter inte kan utses från förteckningen på grund av förfall eller något annat hinder ska rätten utse någon annan lämplig person att vara särskild ledamot.

Den som ska tjänstgöra som särskild ledamot ska vara svensk medborgare och får inte vara underårig, i konkurs eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken. Den särskilda ledamoten har rätt till ersättning av allmänna medel enligt bestämmelser som meddelas av regeringen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

¹ Senaste lydelse 1995:1081.

9 Förslag till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716)

Härigenom föreskrivs att 16 kap. 3 § utlänningslagen (2005:716) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 kap.

3 §

Om rätten vid handläggningen av ett mål i Migrationsöverdomstolen finner att avgörandet kan få stor principiell betydelse får målet eller, om det *kan ske*, en viss fråga i målet avgöras av Migrationsöverdomstolen med sju lagfarna ledamöter.

Om rätten vid handläggningen av ett mål i Migrationsöverdomstolen finner att avgörandet kan få stor principiell betydelse får målet eller, om det *är möjligt*, en viss fråga i målet avgöras av Migrationsöverdomstolen med sju lagfarna ledamöter. *Behörig att vara rättens ordförande i ett sådant fall är den som är kammarrättspresident eller kammarrättslagman.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

10 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:73) om tingsrätts behörighet i vissa fall

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (2007:73) om tingsrätts behörighet i vissa fall ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

När det av lag eller annan författning följer att behörig domstol är tingsrätten i den ort där en juridisk person eller dess styrelse har sitt säte gäller, om kommunen där sätet finns ingår i mer än en *domsaga*, att den tingsrätt inom vars *domsaga* den juridiska personen har sin postadress *skall* vara behörig.

Saknar den juridiska personen postadress inom någon av de *domsagor* som kommunen ingår i, *skall* i stället den tingsrätt *vara behörig* inom vars *domsaga* kommunens fullmäktige regelmässigt sammanträder.

När det av lag eller *någon* annan författning följer att behörig domstol är tingsrätten i den ort där en juridisk person eller dess styrelse har sitt säte gäller, om kommunen där sätet finns ingår i mer än en *domkrets*, att den tingsrätt inom vars *domkrets* den juridiska personen har sin postadress *ska* vara behörig.

Saknar den juridiska personen postadress inom någon av de *domkretsar* som kommunen ingår i, *ska* i stället den tingsrätt inom vars *domkrets* kommunens fullmäktige regelmässigt sammanträder *vara behörig*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

11 Förslag till lag om ändring i lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1, 3, 4, 6 och 10 §§ lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §

I mark- och miljödomstol och Mark- och miljööverdomstolen ska det finnas lagfarna domare och tekniska råd.

I mark- och miljödomstolen dömer också särskilda ledamöter.

Rättens ordförande ska alltid vara en lagfaren domare. När rätten består av fler än en lagfaren domare tillämpas bestämmelserna i 1 kap. 3 f § rättegångsbalken i en mark- och miljödomstol och bestämmelserna i 2 kap. 4 b § rättegångsbalken i Mark- och miljööverdomstolen.

3 §¹

I lagen (2010:1390) om utnämning av ordinarie domare finns bestämmelser om utnämning av tekniska råd.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer anställer *vikarie* för tekniska råd *samt* förordnar de särskilda ledamöterna i mark- och miljödomstol.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer anställer *vikarier* för tekniska råd *och* förordnar de särskilda ledamöterna i mark- och miljödomstol. *Den som ska tjänstgöra som särskild ledamot ska vara svensk medborgare och får inte vara underårig, i konkurs eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.*

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer utser vilka av de lagfarna domarna i tingsrätt och Svea hovrätt som ska tjänstgöra i mark- och miljödomstol respektive Mark- och miljööverdomstolen.

4 §²

I ett mål eller ärende där mark- och miljödomstolen är första

I ett mål eller ärende där mark- och miljödomstolen är första

¹ Senaste lydelse 2010:1885.

² Senaste lydelse 2016:246.

instans ska rätten vid huvudförhandling eller sammanträde bestå av en lagfaren domare, som är rättsens ordförande, och av ett tekniskt råd och två särskilda ledamöter. En av de särskilda ledamöterna ska ha erfarenhet av sådana sakfrågor som faller inom Naturvårdsverkets, Havs- och vattenmyndighetens, Boverkets eller Lantmäteriets verksamhetsområde eller av vatten- och avloppsfrågor. Den andra särskilda ledamoten ska ha erfarenhet av industriell, kommunal eller areell verksamhet, av sådana sakfrågor som faller inom nämnda förvaltningsmyndigheters verksamhetsområden eller av vatten- och avloppsfrågor. I stället för en av de särskilda ledamöterna får ytterligare en lagfaren domare eller ett tekniskt råd ingå i rätten, om målets eller ärendets beskaffenhet motiverar det.

Första stycket gäller också när ett mål eller ärende avgörs i sak utan huvudförhandling eller sammanträde om det inte med hänsyn till målets omfattning och svårighetsgrad är tillräckligt att rätten består av ordföranden och ett tekniskt råd.

Utöver det som sägs i första stycket får ytterligare en eller två ledamöter ingå i rätten. Om rätten utökas med två ledamöter ska den ena ledamoten vara lagfaren domare och den andra tekniskt råd eller särskild ledamot.

6 §

I mål som har överklagats till mark- och miljödomstolen ska, om inte annat följer av andra eller tredje stycket eller 7 §, rätten vid avgörande i sak bestå av en lagfaren domare, som är rättsens ordförande, och ett tekniskt råd.

I stället för det tekniska rådet får ytterligare en lagfaren domare ingå i rätten, om målets beskaffenhet föranleder det. Om målets svårighetsgrad eller omfattning föranleder det, får rätten ha den sammansättning som enligt 4 § gäller vid huvudförhandling.

I ett mål som har överklagats till mark- och miljödomstolen ska, om inte annat följer av andra eller tredje stycket eller 7 §, rätten vid avgörande i sak bestå av en lagfaren domare och ett tekniskt råd.

I stället för det tekniska rådet får ytterligare en lagfaren domare ingå i rätten, om målets beskaffenhet föranleder det. Om målets svårighetsgrad eller omfattning föranleder det, får rätten ha den sammansättning som enligt 4 § gäller vid huvudförhandling.

Vid avgörande i sak av en tillståndsfråga enligt miljöbalken ska rätten ha den sammansättning som enligt 4 § gäller vid huvudförhandling, om målet inte är av enkel beskaffenhet.

10 §³

I ett mål eller ärende som har överklagats till Mark- och miljööverdomstolen ska rätten bestå av minst fyra ledamöter, av vilka minst tre ska vara lagfarna domare. Minst fyra lagfarna domare ska dock alltid delta i rätten, om tre lagfarna domare har ingått i rätten i mark- och miljödomstolen. Om en av de lagfarna domarna får förhinder sedan huvudförhandling eller annan handläggning har påbörjats, är rätten ändå domför. Fler än fem ledamöter får inte delta. Tekniskt råd ska alltid ingå i rätten, om det inte är uppenbart obehövt. *En av de lagfarna domarna ska vara rättens ordförande.*

I ett mål eller ärende som har överklagats till Mark- och miljööverdomstolen ska rätten bestå av minst fyra ledamöter, av vilka minst tre ska vara lagfarna domare. Minst fyra lagfarna domare ska dock alltid delta i rätten, om tre lagfarna domare har ingått i rätten i mark- och miljödomstolen. Om en av de lagfarna domarna får förhinder sedan *en* huvudförhandling eller *någon* annan handläggning har påbörjats, är rätten ändå domför. Fler än fem ledamöter får inte delta. Tekniskt råd ska alltid ingå i rätten, om det inte är uppenbart obehövt.

Vid behandling av frågor om prövningstillstånd eller vid prövning av en ansökan om resning eller återställande av försutten tid eller en klagan över domvilla ska Mark- och miljööverdomstolen bestå av tre lagfarna domare. Ett tekniskt råd får dock ingå i rätten i stället för en av de lagfarna domarna.

Om det i rätten ska ingå andra än lagfarna domare bestämmer rättens ordförande med hänsyn till de frågor som prövas i målet vilka som ska ingå.

Vid avskrivning efter återkallelse får rätten bestå av en lagfaren domare.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

³ Senaste lydelse 2017:315.

12 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:188) om patent- och marknadsdomstolar

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 § lagen (2016:188) om patent- och marknadsdomstolar ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §

I Patent- och marknadsdomstolen och Patent- och marknadsöverdomstolen ska det finnas lagfarna domare och patentråd.

I domstolarna dömer också tekniska och ekonomiska experter och nämndemän. Patentråd och tekniska experter benämns i denna lag tekniska ledamöter.

Rättens ordförande ska alltid vara en lagfaren domare.

Rättens ordförande ska alltid vara en lagfaren domare. *När rätten består av fler än en lagfaren domare tillämpas bestämmelserna i 1 kap. 3 f § rättegångsbalken i Patent- och marknadsdomstolen och bestämmelserna i 2 kap. 4 b § rättegångsbalken i Patent- och marknadsöverdomstolen.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.